1 Mocniné řady

Nechť $z_0, a_0, a_1, a_2, \ldots$ jsou konečná komplexní čísla. Pak řadu funkcí

$$\sum_{n=0}^{\infty} a_n (z - z_0)^n , \quad z \in \mathbb{C} , \tag{1}$$

nazýváme *mocninou řadou.* Číslo z_0 se nazývá *střed mocniné řady*, čísla a_n *koeficienty mocniné řady.*

Označme dále:

$$\begin{aligned} K(z_0, R) &= U(z_0, R) , \quad \text{pokud } R \in (0, \infty) , \\ K(z_0, 0) &= \{z_0\} , \\ K(z_0, \infty) &= \mathbb{C} . \end{aligned}$$

Věta 1.1 *Ke každé mocniné řadě o středu z_0 existuje právě jedno číslo $R \in \langle 0, \infty \rangle$ tak, že řada konverguje v $K(z_0, R)$ a diverguje v $\mathbb{C} \setminus \overline{K(z_0, R)}$.*

Symbol $\overline{K(z_0, R)}$ značí uzávěr množiny $K(z_0, R)$, t.j. pokud $R \in (0, \infty)$, pak $K(z_0, R)$ je kruh o poloměru R se středem z_0, který neobsahuje svoji hranici, kdežto $\overline{K(z_0, R)}$ označuje ten samý kruh i s hranicí. Číslu R se říká *poloměr konvergence* mocniné řady a množina $K(z_0, R)$ se nazývá *kruh konvergence.*

Věta 1.1 tedy říká, že k dané řadě existuje takové číslo R, že pokud číslo z v rovnici (1) bude ležet uvnitř kruhu konvergence $K(z_0, R)$, pak bude řada (1) konvergovat (t.j. bude existovat limita částečných součtů) a pokud bude z ležet mimo kruh konvergence, pak bude řada (1) divergovat. Věta 1.1 ovšem nic neříká o tom, co se stane, pokud bude z ležet na hranici kruhu konvergence.

Poloměr konvergence mocniné řady lze v mnoha případech určit pomocí následujícího tvrzení.

Tvrzení 1.2 *Nechť existuje*

$$\lim_{n\to\infty} \sqrt[n]{|a_n|} , \ \text{resp.} \ \lim_{n\to\infty} \left| \frac{a_{n+1}}{a_n} \right| .$$

Pak pro poloměr konvergence R platí:

$$R = \left(\lim_{n\to\infty} \sqrt[n]{|a_n|} \right)^{-1} , \ \text{resp.} \ R = \left(\lim_{n\to\infty} \left| \frac{a_{n+1}}{a_n} \right| \right)^{-1} .$$

Dále platí tato věta, která říká, že každá mocniná řada s nenulovým poloměrem konvergence představuje na svém kruhu konvergence nějakou holomorfní funkci. Později uvidíme, že i naopak, každá holomorfní funkce lze na jistém kruhu vyjádřit jako mocniná řada.

Věta 1.3 *Nechť $R > 0$ je poloměr konvergence mocniné řady se středem v bodě z_0. Pak tato mocniná řada konverguje k funkci $f(z)$, která je holomorfní v kruhu konvergence $K(z_0, R)$.*

2 Taylorovy řady

Věta 2.1 (Taylorova) *Nechť $f(z)$ je holomorfní v bodě $z_0 \in \mathbb{C}$. Potom existuje mocniná řada*

$$\sum_{n=0}^{\infty} a_n (z - z_0)^n\,, \quad a_n = \frac{f^{(n)}(z_0)}{n!}\,,$$

která konverguje k $f(z)$ na $K(z_0, R)$, kde R je vzdálenost nejbližší singularity funkce $f(z)$ od bodu z_0.

Řada ve větě 2.1 se nazývá *Taylorova řada* nebo *Taylorův rozvoj* se středem z_0.

Příklad 2.2 Nalezněte Taylorův rozvoj funkce:

$$f(z) = \frac{1}{1-z}\,,$$

se středem $z_0 = 0$.

Pokud spočítáme první, druhou, popř. třetí derivaci funkce $f(z)$, není težké nahlédnout, že obecný vztah pro n-tou derivaci je následující:

$$f^{(n)}(z) = \frac{n!}{(1-z)^{n+1}}\,.$$

Z věty 2.1 víme, že pro výpočet koeficinetu a_n Taylorovy řady potřebujeme znát hodnotu n-té derivace v bodě $z_0 = 0$. Dosazením tedy dostáváme $f^{(n)}(0) = n!$ a tudíž $a_n = \frac{n!}{n!} = 1$.

Stanovme ještě poloměr konvergence R. Funkce $f(z)$ má jen jednu singularitu a to v bodě 1. Poloměr konvergence je tedy vzdálenost bodu 1 od středu v bodě 0, t.j. $R = 1$.

Tedy pro $z \in K(0,1)$ můžeme psát:

$$\frac{1}{1-z} = \sum_{n=0}^{\infty} z^n\,.$$

Znalosti rozvoje funkce $\frac{1}{1-z}$ se často využívá určení Taylorových rozvojů i pro jiné funkce.

Příklad 2.3 Nalezněte Taylorův rozvoj funkce:

$$f(z) = \frac{1}{z^2+1}\,,$$

se středem $z_0 = 0$.

Určíme nejprve poloměr konvergence. Funkce $f(z)$ má dvě singularity: v bodě j a v bodě $-j$. Obě dvě jsou od středu v bodu 0 stejně vzdáleny a tato vzdálenost je 1, takže $R = 1$.

Dále upravme funkci $f(z)$ do tvaru funkce $\frac{1}{1-z}$ a pak použijeme znalosti jejího rozvoje.

$$\frac{1}{z^2+1} = \frac{1}{1-(-z^2)} = \sum_{n=0}^{\infty}(-z^2)^n = \sum_{n=0}^{\infty}(-1)^n z^{2n}\,.$$

Příklad 2.4 Nalezněte Taylorův rozvoj funkce:

$$f(z) = \frac{1}{z^2+1}\,,$$

se středem $z_0 = 1$.

Singularity jsou zase j a $-j$. Takže tentokrát je poloměr konvergence vzdálenost bodu j nebo $-j$ od bodu 1, t.j. $R = \sqrt{2}$.

Dále postupujeme takto: rozložíme funkci $f(z)$ na součet parciálních zlomků a pak hledáme Taylorův rozvoj pro každý parciální zlomek zvlášť. Tedy

$$\frac{1}{z^2+1} = \frac{1}{(z+j)(z-j)} = \frac{A}{z+j} + \frac{B}{z-j}\,.$$

Čísla A, B musí splňovat následující rovnici:

$$1 = A(z-j) + B(z+j)\,.$$

Řešením dostaneme $A = \frac{j}{2}$ a $B = -\frac{j}{2}$. Máme tedy

$$\frac{1}{z^2+1} = \frac{j}{2}\frac{1}{z+j} - \frac{j}{2}\frac{1}{z-j}\,. \tag{2}$$

Hledejme Taylorův rozvoj funkce $\frac{1}{z+j}$ v bodě 1.

$$\begin{aligned}\frac{1}{z+j} &= \frac{1}{1+j+(z-1)} = \frac{1}{1+j}\frac{1}{1+\frac{z-1}{1+j}} = \frac{1}{1+j}\sum_{n=0}^{\infty}(-1)^n\left(\frac{z-1}{1+j}\right)^n \\ &= \sum_{n=0}^{\infty}(-1)^n\frac{(z-1)^n}{(1+j)^{n+1}} = \sum_{n=0}^{\infty}(-1)^n\frac{(1-j)^{n+1}}{2^{n+1}}(z-1)^n\,.\end{aligned}$$

Obdobně nalezneme rozvoj funkce $\frac{1}{z-j}$ v bodě 1.

$$\begin{aligned}\frac{1}{z-j} &= \frac{1}{1-j+(z-1)} = \frac{1}{1-j}\frac{1}{1+\frac{z-1}{1-j}} = \frac{1}{1-j}\sum_{n=0}^{\infty}(-1)^n\left(\frac{z-1}{1-j}\right)^n \\ &= \sum_{n=0}^{\infty}(-1)^n\frac{(z-1)^n}{(1-j)^{n+1}} = \sum_{n=0}^{\infty}(-1)^n\frac{(1+j)^{n+1}}{2^{n+1}}(z-1)^n\,.\end{aligned}$$

Dosazením do rovnice (2) a sloučením členů obou řad dostaneme:

$$\begin{aligned}\frac{1}{z^2+1} &= \frac{j}{2}\sum_{n=0}^{\infty}(-1)^n\frac{(1-j)^{n+1}}{2^{n+1}}(z-1)^n - \frac{j}{2}\sum_{n=0}^{\infty}(-1)^n\frac{(1+j)^{n+1}}{2^{n+1}}(z-1)^n \\ &= \sum_{n=0}^{\infty} j\,\frac{(-1)^n}{2^{n+2}}\left[(1-j)^{n+1} - (1+j)^{n+1}\right](z-1)^n\,.\end{aligned}$$

Někdy také může ulehčit nalezení Taylorova rozvoje to, že mocniné řady je možné derivovat člen po členu.

Příklad 2.5 Nalezněte Taylorův rozvoj funkce

$$f(z) = \frac{z}{(z+j)^3}\,,$$

se středem $z_0 = 1$.

Funkce $f(z)$ má jedinou singularitu v bodě $-j$, takže poloměr konvergence $R = \sqrt(2)$.

Zase nejprve rozložíme funkci $f(z)$ na součet parciálních zlomků. V tomto případě lze postupovat jednodušeji:

$$\frac{z}{(z+j)^3} = \frac{z+j-j}{(z+j)^3} = \frac{1}{(z+j)^2} - \frac{j}{(z+j)^3}\,.$$

Nyní využijeme znalost Taylorova rozvoje funkce $\frac{1}{z+j}$ se středem v bodě 1 z příkladu 2.4 a toho, že lze mocninou řadu derivovat člen po členu.

$$\begin{aligned}
\frac{1}{(z+j)^2} &= -\left(\frac{1}{z+j}\right)' = -\left(\sum_{n=0}^{\infty}(-1)^n\frac{(1-j)^{n+1}}{2^{n+1}}(z-1)^n\right)' \\
&= \sum_{n=1}^{\infty}(-1)^{n+1}\frac{(1-j)^{n+1}}{2^{n+1}}n(z-1)^{n-1} \\
&= \sum_{k=0}^{\infty}(-1)^k\frac{(1-j)^{k+2}}{2^{k+2}}(k+1)(z-1)^k\,,
\end{aligned}$$

kde pro poslední řádek jsme zavedli nový sčítací index k takový, že $k = n-1$ a využili znalosti, že $(-1)^{k+2} = (-1)^k$.

Odbodně pro další parciální zlomek dostáváme:

$$\begin{aligned}
\frac{1}{(z+j)^3} &= \frac{1}{2}\left(\frac{1}{z+j}\right)'' = \frac{1}{2}\left(\sum_{n=0}^{\infty}(-1)^n\frac{(1-j)^{n+1}}{2^{n+1}}(z-1)^n\right)'' \\
&= \frac{1}{2}\sum_{n=2}^{\infty}(-1)^n\frac{(1-j)^{n+1}}{2^{n+1}}n(n-1)(z-1)^{n-2} \\
&= \sum_{k=0}^{\infty}(-1)^k\frac{(1-j)^{k+3}}{2^{k+4}}(k+2)(k+1)(z-1)^k\,.
\end{aligned}$$

Spojením dostáváme:

$$
\begin{aligned}
\frac{z}{(z+j)^3} &= \sum_{k=0}^{\infty}(-1)^k\frac{(1-j)^{k+2}}{2^{k+2}}(k+1)(z-1)^k - \\
&\quad -j\sum_{k=0}^{\infty}(-1)^k\frac{(1-j)^{k+3}}{2^{k+4}}(k+2)(k+1)(z-1)^k \\
&= \sum_{k=0}^{\infty}(-1)^k\frac{(1-j)^{k+2}}{2^{k+4}}(k+1)\left[4-(1+j)(k+2)\right](z-1)^k\,,
\end{aligned}
$$

kde jsme některé části výrazu rozložili následovně:

$$
(1-j)^{k+3} = (1-j)^{k+2}(1-j)\,, \qquad \frac{1}{2^{k+2}} = \frac{2^2}{2^{k+4}} = \frac{4}{2^{k+4}}\,.
$$

Číslo $(1+j)$ v hranaté závorce ve výsledku vzniklo jako $j(1-j) = (1+j)$.

Podobně jako jsme v minulém příkladě použili fakt, že mocninou řadu lze derivovat člen po členu, může být také někdy výhodné využít faktu, že mocninou řadu lze integrovat člen po členu.

Příklad 2.6 Nalezněte Taylorův rozvoj funkce

$$
f(z) = \log z\,,
$$

se středem $z_0 = 1+2j$.

Nejbližší singularita funkce $\log z$ od středu $1+2j$ je bod 0. Poloměr konvergence tedy bude $R = \sqrt{5}$.

Poněvadž $f'(z) = \frac{1}{z}$, můžeme nejprve nalézt Taylorův rozvoj funkce $\frac{1}{z}$ se středem v bodě $1+2j$ a pak integrovat člen po členu.

$$
\begin{aligned}
\frac{1}{z} &= \frac{1}{1+2j+(z-1-2j)} = \frac{1}{1+2j}\frac{1}{1+\frac{z-1-2j}{1+2j}} \\
&= \frac{1}{1+2j}\sum_{n=0}^{\infty}(-1)^n\frac{(z-1-2j)^n}{(1+2j)^n} = \sum_{n=0}^{\infty}(-1)^n\frac{(z-1-2j)^n}{(1+2j)^{n+1}}
\end{aligned}
$$

Tuto řadu tedy budeme integrovat člen po členu a dostaneme:

$$
\begin{aligned}
\log z &= \sum_{n=0}^{\infty}\frac{(-1)^n}{(1+2j)^{n+1}}\frac{1}{n+1}(z-1-2j)^{n+1} + C \\
&= C + \sum_{k=1}^{\infty}\frac{(-1)^{k+1}}{(1+2j)^k}\frac{1}{k}(z-1-2j)^k\,,
\end{aligned}
$$

kde C je integrační konstanta. Uvědomíme-li si, že konstanta C je vlastně nultý člen a_0 Taylorovy řady, dostaneme, že C není nic jiného, než hodnota $\log(z_0)$, tzn. $C = \log(1+2j)$.

Taylorova řada funkce $\log z$ se středem v bodě $1+2j$ tedy je:

$$\log z = \log(1+2j) + \sum_{k=1}^{\infty} \frac{(-1)^{k+1}}{(1+2j)^k} \frac{1}{k}(z-1-2j)^k .$$

Příklad 2.7 Nalezněte Taylorův rozvoj funkce $f(z) = \sinh z$ se středem $z_0 = 0$.
Protože funkce $\sinh z$ je holomorfní v $\mathbb{C}$, bude poloměr konvergence $R = \infty$.

$$\sinh z = \frac{1}{2}(e^z - e^{-z}) = \frac{1}{2}\left(\sum_{n=0}^{\infty} \frac{z^n}{n!} - \sum_{n=0}^{\infty} (-1)^n \frac{z^n}{n!}\right) = \sum_{k=0}^{\infty} \frac{z^{2k+1}}{(2k+1)!} .$$

Příklad 2.8 Nalezněte Taylorův rozvoj funkce $f(z) = \cos z$ se středem $z_0 = 1$.
Protože funkce $\cos z$ je holomorfní v $\mathbb{C}$, bude poloměr konvergence $R = \infty$.

$$\begin{aligned}
\cos z &= \cos[1 + (z-1)] = \cos(1)\cos(z-1) - \sin(1)\sin(z-1) \\
&= \cos(1)\sum_{n=0}^{\infty} \frac{(-1)^n}{(2n)!}(z-1)^{2n} - \sin(1)\sum_{n=0}^{\infty} \frac{(-1)^n}{(2n+1)!}(z-1)^{2n+1} \\
&= \cos(1) - \sin(1)(z-1) - \frac{1}{2}\cos(1)(z-1)^2 + \frac{1}{6}\sin(1)(z-1)^3 + \cdots
\end{aligned}$$

Pokud hledáme jen několik počátečních členů Taylorova rozvoje, bývá často výhodné využít faktu, že s mocninými řadami lze manipulovat jako s polynomy, t.j. lze je sčítat, odčítat, násobit a dělit jako dva polynomy.

Příklad 2.9 Spočtěte první čtyři členy Taylorova rozvoje funkce

$$f(z) = \frac{e^z}{1-z} ,$$

se středem $z_0 = 0$.

Funkce $f(z)$ má jen jedinou singularitu a to v bodě 1. To znamená, že poloměr konvergence je $R = 1$.

Dále využijeme znalosti rozvoje funkcí e^z a $\frac{1}{1-z}$.

$$e^z = 1 + z + \frac{1}{2}z^2 + \frac{1}{6}z^3 + \cdots ,$$

$$\frac{1}{1-z} = 1 + z + z^2 + z^3 + \cdots .$$

Pro funkci $f(z)$ tedy dostaneme:

$$\begin{aligned}
\frac{e^z}{1-z} &= (1 + z + \frac{1}{2}z^2 + \frac{1}{6}z^3 + \cdots)(1 + z + z^2 + z^3 + \cdots) \\
&= 1 + (1+1)z + (1+1+\frac{1}{2})z^2 + (1+1+\frac{1}{2}+\frac{1}{6})z^3 + \cdots \\
&= 1 + 2z + \frac{5}{2}z^2 + \frac{8}{3}z^3 + \cdots
\end{aligned}$$

Při hledání Taylorova rozvoje funkce $\frac{e^z}{1-z}$ lze také postupovat alternativně tak, že vydělíme Taylorův rozvoj funkce e^z polynomem $1-z$.

$$
\begin{array}{rrrrrrrrl}
(1 & + & z & + & \frac{1}{2}z^2 & + & \frac{1}{6}z^3 & + \cdots) : (1-z) = 1 + 2z + \frac{5}{2}z^2 + \frac{8}{3}z^3 + \cdots \\
-1 & + & z & & & & & \\
\hline
 & & 2z & + & \frac{1}{2}z^2 & + & \frac{1}{6}z^3 & + \cdots \\
 & & -2z & + & 2z^2 & & & \\
\hline
 & & & & \frac{5}{2}z^2 & + & \frac{1}{6}z^3 & + \cdots \\
 & & & & -\frac{5}{2}z^2 & + & \frac{5}{2}z^3 & \\
\hline
 & & & & & & \frac{8}{3}z^3 & + \cdots
\end{array}
$$